

Menestys, pärjääminen ja syrjäytyminen

Nuorten elämäntyylit ja luokkaerot

Artikkelissani tarkastellaan nuorten suhdetta yhteiskuntaluokkaan puhe-
tapojen ja elämäntapaisuuden ja -tyylien avulla. Tutkimuksen aineisto pe-
rustuu ”Nuorten sosiaaliset ja tilalliset siirtymät nuorten elämänkuluissa”
-tutkimusprojektiin,¹ jossa haastateltiin 61 nuorta eri puolilla Suomea. Kä-
sittelen nuorten tapoja puhua menestyksestä, pärjäämisestä sekä syrjäyty-
misestä ja mietin miten puhettavat asettuvat elämäntavalliseksi ja -tyylilli-
seksi jatkumoksi suhteessa heidän sosiaaliseen taustaansa. Analyysini tu-
keutuu Bourdieuin teoriaan (1990; 1998/1986; 1997/1986) sekä feministiseen
Bourdieuuta käsittelevään kirjallisuuteen (esim. Adkins & Skeggs 2004).

Viimeaikaisissa luokkatutkimuksissa ihmisten on todettu toisinaan vält-
televän puhetta luokasta (Savage et al. 2001; McDonald et al. 2005), koska
luokittelut koetaan ihmisiä arvottaviksi. Toisaalta ihmiset myös tunnistavat
erilaiset luokittelut ja arviot itsestään ja muista ja haluavat erottautua toisis-
ta (Skeggs 1997; Skeggs 2004a ja b). Luokkaan ja elämäntapaan liittyviä
rakenteellisia yhteyksiä mietittiin erityisesti 1980-luvun suomalaisessa so-
siologiassa ja kulttuurintutkimuksen piirissä (ks. esim. Kortteinen 1982;
Roos 1986; 1988) sekä nuorisotutkimuksenkin piirissä alakulttuuriteorian
inspiroimana. Elämäntapojen katsottiin liittyvän yhteiskunnallisiin, objek-
tiivisiin rakenteisiin. Esimerkiksi ajateltiin, että nuorten alakulttuuriset
käytännöt muotoutuvat suhteessa niiden luokkapohjaisten ’emokulttuurei-
den’ kulttuurisiin ja rakenteellisiin vastaavuuksiin (Clarke et al. 1986; Wil-
lis 1978). Ajatussuuntaa kuitenkin kritisoiitiin muun muassa siitä, ettei sillä
ollut selitysvoimaa suhteessa uusiin populaari- ja kulutus-kulttuurisiin ilmiöi-
hin (ks. esim. France 2007, 141–145; Blackman 2005; Muggleton 2005). 1990-
luvulle tultaessa post- ja myöhäismodernististen tulkintatapojen myötä (ks.
esim. Ziehe 1991) kulttuuristen samankaltaisuuksien etsiminen yhteiskunta-

luokkien ja nuorisokulttuurien välillä vaihtui kulttuurisen katkoksen ja muutoksen etsimiseksi. Tällaisessa 'jälki-alakulttuurisessa' nuorisotutkimuksessa kevyempien elämäntyylien muotoutumista mietittiin suhteessa kulutukseen ja musiikkiin (ks. esim. Blackman 2005; Muggleton 2005; Thornton 1995).

Viime vuosina nuorisotutkimuksessa on puolestaan kritisoitu 'jälki-alakulttuurista' suuntautumista. Suuntauksen katsotaan keskittyneen miettimään nuorten uudenlaisia elämäntyyliä ilman niiden sosiaalista ja kulttuurista paikantamista. Samassa yhteydessä on painotettu, että niin taloudelliset ja kulttuuriset rakenteet kuin vapaa-aikaan ja kulutukseenkin liittyvät kulttuurit ovat kuitenkin tärkeitä vaikutteita nuorten marginalisoitumista tutkittaessa. (Ks. esim. MacDonald & Shirdrick 2007; MacDonald et al. 2005; Bullen & Kenway 2004.) Tutkimukseni palaakin takaisin 'traditionaalisen' nuorisotutkimuksen kysymyksenasetteluihin. Tutkimuksessani otan kohteeksi nuorten elämäntyyliä ja -tavat osana luokkarakennetta (vrt. Clarke et al. 1986/1976) tai ainakin heidän oletetaan puhuvan tietystä luokkapositiosta (Wacquant 1992, 11). Oletan sosiaalisuuden heijastelevan sosiaalisia ja kulttuurisia yhteiskuntasuhteita vaikka se ei olisikaan suorassa 'homologisessa' suhteessa luokkiin, kuten muun muassa Clarke et al. (emt.) olettivat.

Nojaan tässä artikkelissa bourdieuläiseen käsitykseen yhteiskunnasta ja luokista: yhteiskunnallinen elämä perustuu kilpailuun asemista erilaisilla sosiaalisilla kentillä, esimerkiksi koulutuksen kentillä ja työelämässä. Toisilla on enemmän – tai parempi yhdistelmä – resursseja ja pääomia kuin toisilla saman kentän jäsenillä. (Bourdieu 1997/1986; 1998/1986.) Tarkastelen yhteiskuntaluokkaa yhtäältä rakenteena, jonka kautta strukturoituvat erilaiset sosiaaliset ja materiaaliset elämänehdot. Toisaalta oletan, että kulttuurisesti taidot ja arvostukset opitaan jo varhain (vaikka myös muutos on mahdollista) habituksen kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että valinnat opitaan tekemään niin, että ne näyttäytyvät itsestään selviltä (ks. Bourdieu 1990).

Beverley Skeggsin (2004b, 21) mukaan Bourdieun ajattelussa kohtaavatkin objektiiviset rakenteet ja subjektiiviset kokemukset. Beverley Skeggsin (2004b, 21) ja Terry Lovellin (2004, 41) mukaan Bourdieu onkin kiinnostava siksi, että hän käsitteellistää luokan ja kulttuuriset käytännöt suhteessa toisiinsa. Mutta miten luokka ja kulttuuri sitten voidaan nähdä yhdessä? Yhtenäisinä luokkakulttuureina? Vai nykyään ennemminkin elämäntapoina tai -tyyleinä?

Artikkelissa käytän molempia termejä, elämäntyyliä ja elämäntapaisuutta, joilla on hieman eri sävy. *Elämäntapa* viittaa toistoon, tavaksi tulleeeseen

käytäntöön, jota ei aina tiedosteta, se vain on (siinä mielessä se on habituaalista, ks. Bourdieu 1998/1986; 1990). Elämäntavan taustalla oletan olevan sosiaalisesti eriytyneitä kulttuurisia käytäntöjä, vaikka ne eivät muodostaisikaan rakenteellisesti yhtenäisiä ja ryhmiin kiinnittyviä luokkakulttuureita, kuten 1980-luvulla toisinaan oletettiin. *Elämäntyyllillä* viitataan (Bourdieu 1998/1986) erottautumiseen, joka tässä oletetaan tietoisesti erottautumiseksi suhteessa johonkin muuhun tapaan tehdä asioita. Elämäntyyli valitaan tietoisemmin itse (ks. myös Sell (2007) ja se voidaan nähdä kevyempänä suhteessa luokkaan, kun taas elämäntapa perustuu tapaisuuteen.

Myös sukupuolta on käsitteellistetty tapaisuutena. Esimerkiksi kotitöistä kirjoittaessaan Eeva Jokinen käsittelee sukupuolta tapana, joka myös juontaa juurensa (osittain) Bourdieulta (1990): *sukupuolitapaisuus* on tottumuksen toista luontoa, se on doksaa, totunnaistuneita käyttäytymistäipumuksia, joita kukaan ei aseta kyseenalaiseksi (Jokinen 2004, 285). Jokinen kirjoittaa, että "[s]ukupuolitapaisuuden keskeinen ilmenemismuoto on heterotapaisuus eli (doksan mukainen) ajatus siitä, että naiset ja miehet tarvitsevat ja täydentävät toisiaan, erottuvat selvästi toisistaan ja muodostavat luontaisesti pareja. Heterotapaisuus on merkittävä osa sitä prosessia, jossa juuri nais- ja miestapaisuuksista tulee hyveitä, tottumuksia ja luonnollistumia." (Jokinen 2004, 288.)

Brittiläiset feministiset Bourdieu-komentaattorit kuten Beverley Skeggs, Terry Lovell ja Lois McNay väittävät, että sukupuoli ei ole sinänsä pääoma eikä jonkun pääoman tai luokkapolitiikan epäsymmetrinen 'alalaji' vaan kaikkia kenttiä ja pääomia strukturoiva periaate. Tällöin sukupuolen muotoutumista pitää tarkastella kullakin kentällä erikseen. Lisäksi he menevät vielä pidemmälle väittäessään, että kulttuurisella kentällä sukupuoli toimii myös symbolisena väkivaltana. (Skeggs 2004b, 24; Lovell 2004; McNay 2004; ks. myös Berg 2007.)

Asetan elämäntyylin ja -tapaisuuden sekä yhteiskuntaluokan käsitteiden avulla nuorten valinnat niihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, joiden ympäröiminä he toimivat ja joiden kautta he tekevät valintojaan. Apuna käytän erityisesti Pierre Bourdieun taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman käsitteitä² (ks. Bourdieu 1997/1986).

Tällainen elämäntyyliin, yhteiskuntaluokkaan ja sukupuoleen keskittyvä tutkimusote merkitsee sitä, että luen haastatteluaineistosta poimimiani syrjäytymiseen, pärjäämiseen ja menestymiseen liittyviä puheen tihentymiä osana nuorten elämäntilannetta ja mahdollisina viittauksina myös elämäntavallisiin tai -tyylillisiin arvostuksiin. Puran auki nuorten elämäntapoja ja -tyylejä erityisesti suhteessa työhön. Tämä siksi että nähdäkseni työn analyysi-

sin kautta on mahdollista kertoa niin yhteiskuntaluokkaisista elämäntyyleistä kuin työelämän sukupuolistavista käytännöistäkin (ks. Charpentier 2006). Lisäksi erottelen elämäntyyleistä erilaisia pääomia (Bourdieu 1977/1986).

Pääomat ja resurssit eivät vielä kuitenkaan kerro yksilötason toimintastrategioista tai erottelun tavoista. Päästäkseni astetta hienovaraisempaan analyysiin tarkastelen nuorten haastatteluja 'minä'-analyysin avulla (ks. Gordon 2006). Minä-retoriikan kautta tarkastellaan, miten nuoret puhuvat itsestään ja suhteistaan toisiin, ja miten he mahdollisesti rakentavat (luokka)eroja tämän puheen avulla. Beverley Skeggs huomauttaa, että toisaalta puhe itsestä muotoutuu ja se arvotetaan erilaisten materiaalistien ja sosiaalisten asemointien kautta. Toiset (keskiluokkaiset) valtaavat tietyt positiot, toiset (työväenluokkaiset) taas sijoitetaan joihinkin yhteiskunnallisiin asemiin ja luokituksiin. Tämä merkitsee myös sitä, että toisille 'yksilöllinen' minä on helpompi saavuttaa kuin toisille. (Skeggs 2004a, 39; ks. myös Lorenzi-Cioldi & Clémence 2003, 322³). Toisaalta kyseessä on myös 'minän' arvioinnin horisontit. Skeggsin (1997 ja 2004b, 23–25) tutkimuksessa nuoret työväenluokkaiset naiset tunnistivat, että heitä arvioitiin suhteessa keskiluokkaiseen naiseuteen. Sen lisäksi että he vastustivat sitä tietoisesti, he kehittivät oman tavan ilmaista työväenluokkaista kunniallisuutta, joka määrittyi keskiluokkaista naiseutta vastaan (ks. myös Käyhkö sekä Kelhä, tämä teos).

Analysoin artikkelissani, kuinka nuorten subjektiiviset kokemukset ja ajatukset menestymisestä, pärjäämisestä ja syrjäytymisestä kiinnittyvät heitä ympäröiviin materiaaliin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Nuorille muotoutuu resursseja ja arvostuksia, joiden kautta he näkevät itsensä, sekä sen mikä on mahdollista, toivottavaa ja itsestään selvää suhteessa menestymiseen (ks. myös Komulainen ym, tämä kirja). Tulen avaamaan tätä puhetapojen sekä minä-analyysin avulla.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimuksen aineisto sisältää 61 kvalitatiivista haastattelua. Aineisto on kerätty vuosina 2001–2002 Kouvolan ja Kotkan seudulla, Kajaanissa, Salossa ja Helsingissä.⁴ Haastateltavista oli nuoria naisia 29 ja nuoria miehiä 32, nuorimmat haastateltavat olivat 17- ja vanhimmat 23-vuotiaita. Nuorten elämäntilanteet vaihtelivat: osa opiskeli ja osa oli työttöminä, muutama kävi pääsääntöisesti töissä.⁵ Haastattelut tehtiin pääosin kahviloissa, toisinaan oppilaitosten tyhjissä tiloissa ja aina sosiaaliviraston ulkopuolella.

Olen koodannut 61 haastattelua teemoittain Atlas.ti-ohjelmaa ja Wordtekstinkäsittelyohjelmaa vaihtelevasti apuna käyttäen. Olen etsinyt menes-

tykseen, pärjäämiseen ja syrjäytymiseen liittyviä kommentteja erilaisin hakutoiminnoin ja niistä on tehty paikkakuntaakohtaiset tiedostot. Olen vanhempien koulutuksen ja työtehtävien perusteella jakanut nuoret karkeasti työväenluokkasiin ja keskiluokkasiin. Olen myös laskenut, kuinka moni 61 nuoresta luokitteli⁶ itsensä menestyjäksi (17), pärjääjäksi (24) tai syrjäytyneeksi (12). Luokitusten tekeminen ei ole ollut analyysin päätarkoitus: Katson eri luokitusten kuvaavan viitteellisesti aineistoani, sillä ne ovat elämänhistoriallisista haastatteluista irrotettuja eivätkä anna oikeutta yksittäisen nuoren elämän tilanteelle. Luokittelut on siis tarkoitettu tarkemman analyysin taustatiedoiksi ja aineiston paikantamiseksi.

Päämääränä haastatteluissani oli nuorten elämäntilanteen jonkinasteinen kartoitus ja siirtymien pohdinta heidän kanssaan. Haastattelussa kysyin nuorilta monenlaisia kysymyksiä, jotka vaihtelivat heidän elämäntilanteensa mukaan. Pyrin kaikissa haastatteluissa kartoittamaan heidän suhtautumistaan koulutukseen, tulevaisuuden haaveisiinsa, ystäviin, perheeseen, paikkakuntaan ja muuttamiseen, matkustamiseen sekä kansainvälisyyteen. Ymmärrän haastattelut elämänhistorioina, joissa nuoret kertovat elämäntilanteestaan tutkimusteemojen ja itse introdusoimiensa teemojen kautta (ks. myös Henderson et al. 2007; Thomson et al. 2002; Gordon & Lahelma 2003; Tolonen & Palmu 2007). Haastatteluissa teemat kuten menestyminen, pärjääminen ja syrjäytyminen oli yksi tapa keskusteluttaa nuoria suhteessa heidän omaan elämäntilanteeseensa sekä kertomaan lähipiiristään paikallisia tarinoita muun muassa menestymisestä tai syrjäytymisestä.

Kysymysten menestymisestä, pärjäämisestä ja syrjäytymisestä voi ajatella kutsuvan esiin normatiivisia tapoja kuvata itsen tai muiden elämäntilanteita; voisi ajatella, että nuoret kuvaavat tutkijalle hänen odottamiaan vastauksia. Kuitenkin vaikka nuoret olisivatkin vastanneet tutkijan kysymyksiin 'kuten odottivat että tulisi vastata', nuorten puhe ja erityisesti siinä ilmenneet erot ovat tutkijanäkökulmasta kiinnostavia. Yleistä nuorten mielipiteissä oli, että menestyminen, pärjääminen ja syrjäytyminen ovat kaikki monitahoisia ta- loudellisiin, sosiaalisiin ja yksilöllisiin resursseihin kiinnittyviä ominaisuuksia, toimintoja ja toisinaan jopa ihmisten elämässä esiin tulevia pakkoja tai riippuvuuksia. Nuorten puhe ei ollut keskenään samankaltaista, vaan hajosi erilaisiin elämäntyyllisiin ja -tavallisiin fraktioihin (ks. myös Komulainen ym., tämä teos). Tätä hajontaa tulen tarkastelemaan erityisesti suhteessa työhön ja koulutukseen. Toisaalta olen tietoinen siitä, että nuoret rakentavat elämäntyylejään ja -tapaisuuksiaan myös suhteessa moniin asioihin, esimerkiksi vapaa-aikaan (ks. Tolonen 2001; Blackman 2005, 10; Berg, tämä teos).

Käsittelen haastattelupuhetta monin tavoin, ensinnäkin käsittelen niitä *puhetapoina* tai *'puhumisen käytäntöinä'* (Hoikkala 1993, 27), sekä miten puhe menestyksestä, pärjäämisestä ja syrjäytymisestä rakentuu ja minkälaisiin diskursseihin ne liitetään ja miten ne kehystetään (vrt. Aapola 1999; Aapola-Kari 2006; Fairclough 1993). Lisäksi käsittelen haastatteluja paikoin *minä-pubeena* (Gordon 2006; McLean et al. 1995) eli tarkastelen miten nuoret puhuvat itsestään, minkälaista minäretoriikkaa tyyliin ”minä tein”, ”minä epäröin” he käyttävät. Lisäksi esitän, miten he esimerkinomaisesti puhuvat ”muista”, ”heistä”, tai perheestään ja ystävistään suhteuttaen tätä myös ’itseensä’ ja sen toimintaan ja arvostuksiin rakentaen eroja tätä kautta. (Ks. myös Tolonen, tulossa.)

Kokoan erilaisia puhetapoja elämäntapaisuuksien ja -tyylien alle. Mietin miten nuoret puhuvat vakituisesta työstä, kovan työn tekemisestä, kunnianhimesta, taloudellisesta menestymisestä, omista projekteista ja asiantuntijana menestymisestä (ks. myös Komulainen et al., tämä teos). Analysoin kuitenkin puhetapojen lisäksi kuka puhuu ja mistä positioista. Siirryinkin analyysissäni ’puhetapojen yli’ kohti ’diskursiivimateriaalista’ luentaa (ks. McNay 2004; Tolonen & Palmu 2007; Berg 2007; Berg, tämä teos; Gordon, tämä teos) tai Devinen ja Savagen (2005) sanoin kohti ’kulttuurisen käänteen’ mukaista luentaa elämäntapaisuuden kautta. Tämä materiaalisuuden korostaminen merkitsee, että yksittäisten nuorten puhettavat tulkitaan suhteessa haastattelun ulkopuoliseen tietoon, esimerkiksi perheen koulutukseen tai paikkakuntien työllisyystilanteisiin.⁷

Vaikka en oleta rakenteiden deterministisesti ohjaavan ihmisten toimintaa ja ajattelua – tässä viitataan kulturalistiseen nuorisotutkimukseen ja sen kritiikkiin (ks. esim. France 2007, 142–145; Blackman 2005) – oletan kuitenkin materiaalistien elämänehtojen ohjaavan ja kehystävän monin tavoin myös nuorten arvostuksia, kulttuurisia käytäntöjä ja elämäntapaisuutta. Olen samaa mieltä Lawrence Grossbergin ja Gordonin kanssa että ’ne ovat välttämättömiä, mutta eivät riittäviä ehtoja ihmisten historiallisille käytännöille’ (Grossberg 1996, sit. Gordon, tämä kirja). Lisäksi oletan, että perheen arvostukset ja kulttuurinen pääoma periytyy lapsille habituksen kautta (Bourdieu 1990) ja että rakenteet näkyvät nuorten elämäkokemuksissa ja -tapaisuuksissa (Wacquant 1992; Skeggs 2004a). Tarkastelen niin ikään minkälaisia Bourdieun (1997/1986) teorian mukaisia pääomia – taloudellista, kulttuurista tai sosiaalista – erilaisissa elämäntavoissa korostetaan ja minkälainen kulttuurinen eetos niissä tulee esiin. Aloitan analyysin kuvaamalla ensin nuorten syrjäytymiseen liittyviä puhetapoja ja elämäntilanteita. Sen

jälkeen tarkastelen nuorten suhdetta pärjäämiseen ja menestymiseen erityisesti työn ja elämäntapaisuuden kautta.

SYRJÄYTYMINEN ELÄMÄNTILANTEENA JA ELÄMÄNTAPAISSUUTENA

Haastatteluhetkellä 12 nuorta kuvasi olevansa syrjäytyneitä. Tämä merkitsi heille taloudellista tai sosiaalista riippuvuutta toisista ihmisistä tai jonkinasteista päihderiippuvuutta. Monille heistä merkittävää oli erilaisten asiantuntijoiden tuki perheen tuen puuttuessa (ks. lisää Tolonen 2004). Monet heistä pyrkivät eri tavoin ”takaisin normaalielämään” ja pärjääjiksi (ks. myös Strandell et al. 2002) ja jättämään erilaiset raskaat elämäkokemukset taakseen. Kuitenkin on huomattavaa, että syrjäytyneiksi itseään kutsuvat olivat keskenään hyvin erilainen joukko: monet olivat melko rikkinaisista perheistä, mutta osa oli, kuten he itse ilmaisivat ”työtä pelkäämättömistä” ja ”tavallisista” työväenluokkaisista perheistä, muutama myös akateemisista perheistä. Yhteistä näille nuorille oli kuitenkin se, että he (joko itse tai lapsuuden perheen myötä) olivat kokeneet jonkinlaisen kriisin elämässään. Samoin heitä yhdisti se, että menestys nähtiin etäällä itsestä.

On kiinnostavaa, miten nuori kotkalainen työväenluokkainen nainen kuvasi menestyjiä:

TT: Minkälainen on sit menestynyt ihminen?

H: Varmaan noit isompia ihmisiä tuolt johtoasemas.

TT: Miehiä naisia minkälaisia?

H: Miehiä naisia, ne on niitä jotka kävelee turkis päällä tuolla.

Tästä taloudellisen syrjäytymisen positiosta menestys nähtiin monella tavalla ’minästä’ etäällä. Menestyjiä olivat minää ’isommat ihmiset’ ’tuol johtoasemas’ tai ’niit jotka kävelee turkis päällä tuolla’ mutta ei täällä, lähellä ’minää’. Turkkiset viittaavat taloudelliseen menestykseen, joka myös oli etäällä haastateltavan senhetkisestä elämäntilanteesta ja arvostuksista. Toisaalta tämän nuoren, kohta äidiksi tulevan naisen elämässä taloudellinen menestys ei ollut tärkeällä sijalla. Haastattelussaan hän korosti tulevan vauvan tärkeyttä elämässään ja miten onnellinen hän oli elämässään vaikka rahasta olikin pulaa. Tässä minää ja omaa toimintaa arvotetaan toisaalta vähättelemällä taloudellista menestystä ja korostamalla ’inhimillisiä arvoja’. Tällainen elämäntavallinen valinta vastaa myös brittitutkijoiden kuvauksia (esim. Walkerdine et al. 2001) työväenluokkaisten tyttöjen elämän-

tavasta: siinä painotetaan välitöntä sosiaalista pääomaa kulttuurisen (koulutuksellisen) tai taloudellisen kustannuksella: perheen läheisyys korostuu, eikä nuorena vauvan saaminen ole moraalinen tai sosiaalinen katastrofi. (Ks. myös Skeggs 1997; 2004b; Kelhän ja Käyhkön artikkelit tässä teoksessa.)

Syrjäytymistä, pärjäämistä ja menestymistä saatettiin kuvata myös liikkeen ja pysähtyneisyyden avulla. Seuraava, itsensä syrjäytyneenä kuvannut tyttö tulkitsee syrjäytymistään kydistä tipahtamisena:

H: Mm, syrjäytyminen? Joo, no, että tota jää vähä pulkasta pois. Ei enää tuu omillaan, tai ei tuu niinku toimeen omillaan... Minä oon esimerkiksi syrjäytynyt. (naurahtaa) Ett niinku tosissaan semmonen oikein, ku monta kuukautta saattanu olla monta kuukautta yhdessä kämpässä, en oo nokkaani (naurahtaa) ulos työntäny. Sanotaan nyt syrjäytymisestä, (naurahtaa) ett siinä vaiheessa ei enää ihmisten ilmoille...

(työväenluokkainen tyttö, Kajaani)

Edellinen nuori nainen kuvasi itseään syrjäytyneeksi taloudellisesti ja sosiaalisesti. Syrjäytyminen kuvaa minän olemista 'Minä oon esimerkiksi syrjäytynyt'. Kiinnostavaa on myös hänen käyttämänsä puhetapa 'ett jää vähä pulkasta pois': ehkä haastateltavalla on tunne, että (toisenlainen) elämä liukuu eteenpäin toisaalla. Hän kertoi myös haastattelussaan, että hänellä oli ollut pitkäaikainen päihdeongelma, jonka kanssa hän edelleen kamppaili. Lisäksi hän, kuten monet muut haastateltavani olivat sosiaalisesti ja taloudellisesti riippuvaisia nuorisoon kohdistuvan sosiaalityön toimista Kajaanin alueella. Monille toiveena oli tähdätä kohti 'tavallista elämää', mikä merkitsi taloudellista ja sosiaalista itsenäistymistä vanhemmista ja viranomaisista.

Myös seuraava, Salosta kotoisin oleva nuori työväenluokkainen nainen toivoi itsenäistymistä auttajistaan, jotka olivat pääosin viranomaiskontakteja. Hän puhui itsestään syrjäytyneenä. Hän oli kärsinyt masennuksesta, perheen vaikeasta sosiaalisesta tilanteesta ja kantanut vastuuta sisaruksistaan – tällaisia muiden hoivaamisesta kunniaa saavia nuoria naisia oli useita aineistossani eri paikkakunnilla (ks. myös Tolonen 2004). Kun keskustelimme paikkakunnalta muuttamisesta, paljon vastuuta kantaneesta 'minästä' tuli puolestaan hyvin epäroivä, joka tarvitsi auttajan.

TT: Tääl on kuitenkin tukee sulle...?

H: Niin on, mut tiedäks se on joskus jopa rassaavaa, ku sust tuntuu, ett on aina niinku muista ihmisistä kiinni. ...Ett sä joudut kaikille aina niinku -- selittelemään vähä niinku sitä, ett miks, miks mä nyt tein näin. Ja se tuntu koko ajan, ett mä en niinku ihan saa elää sillai omaa elämää, ett mun täytyy jollain taval olla niinku velvollinen niille vähän kertomaan asioist ja kaikista ja silleen. Mut en mä tiedä.

TT: Siis sä haluisit itsenäistyy sun auttajistas?

H: No jopa, joo. (naurahtaa)

TT: (heh) Luulet sä, ett oisit valmis siihen?

H: No en mä usko kuitenkaan, ett mä oisin valmis, niinku kuvitella. Mut joskus se on tosi rassaavaa. En mä sano ett aina.

(työväenluokkainen tyttö, Salo)

Kahdelle edelliselle nuorelle naiselle syrjäytyminen merkitsi jokseenkin pitkään jatkunutta omaa tai koko lapsuuden perheen elämäntilannetta, johon kietoutui taloudellinen, sosiaalinen ja psyykinen riippuvuus auttajista, toisilla myös suhde päihteisiin. Katson, että kyse on *syrjäytynyt elämäntilanne*, josta oli pikkuhiljaa tottumuksen ja erilaisten 'minän' epäröintien ja ajautumisten kautta muotoutunut pitkäaikaisempi *syrjäytynyt elämäntapa*. Tässä ei ollut kyseessä muista tietoisesti erottautuvasta minästä ja hänen elämäntyylistään. (Ks. myös vastaavaa analyysiä nuorten vapaa-aikaan liittyvistä elämänpoluista MacDonald & Shildrick 2007.)

Seuraava keskiluokkainen nuori mies kuvasi itsensä myös osittain syrjäytyneeksi, ”siis mä elän sosiaalitoimel”, mutta eli aivan toisenlaista elämää kuin edelliset nuoret naiset. Hänen kuvaamansa syrjäytyminen oli enemmän tilanteista, ei kovin kauan jatkunutta eikä varsinkaan sukupolvelta toiselle periytynyttä. Keskustelimme myös hänen tuntemistaan nuorista, joiden syrjäytyminen vaikutti olevan lähinnä taloudellista laatua. Tässäkin syrjäytymistä kuvattiin keltasta putoamisena – nyt koulutukseen liittyen.

TT: Mitä ois syrjäytyminen?

H: Se, siis mä itse elän sosiaalitoimel. Mä tiedän, mikä, mikä merkitys rahalla on. Tiedän miten helposti syrjäytyy. Mä myös tunnen syrjäytyneitä nuoria aika paljon.

TT: Miten sä kuvaat, miten ne on syrjäytyneet? Miten sä kuvailisit?

H: No, pudonnu vaan koulutuksen keltasta pois. Ei oo jaksanu mennä kouluun. Ja sit, se on siitä yksinkertaisesti alkanu. On vanhem-

mat potkinu pihalle, eikä oo jaksanu kattoo. Siis tällasiaki, tällasia on myös jopa Salossa, missä on Suomen suurin kasvuvauhti päällä... Vanhemmat potkinu pois, ku ei oo jaksanu kattoo laiskaa nuorta kodissaan. Ja sit on kaupungin halpaan vuokra-asuntoon menny ja päivät menee sitte laiskotellessa ja sossun luukulla nukuessa.

(keskiluokkainen poika, Salo)

Tässä nuoren miehen arvio tuttavistaan on samalla sekä elämäntavallinen että moraalinen. Kun edelliset nuoret naiset kamppailivat oman sosiaalisen ja taloudellisen syrjäytymisensä kanssa, tässä nuoren miehen koulutuksen korostaminen viittasi keskiluokkaiseen taustaan ja kulttuuriseen pääomaan. Hän itse opiskeli, ja korostikin nykyisen syrjäytymiseen liittyvän tilanteensa hetkellisyyttä:

TT: Mm, no mitä sä ajattelet siitä?

H: No siis eihän tollasta elämää, siis tollasta ei missään tapauksessa voi hyväksyä, että, ja itseki hyväksyn oman sosiaaliturvatoimen sen takia, koska mä opiskelen. En mä sitä muuten vois ottaa vastaan moraalisen periaatteen takia. Enhän, enhän mä vois elää yhteiskunnan elämässä koskaan ilman työtä. Ku tää on kuitenkin niin pieni tuki, ett ei tällä elä, vaikka kauheen monet ihmiset elää. Kyllä se menestyminen on se, että saa kyl niin sen uran itelleen, että rahaa tulee. Siis sehän, se on fakta yhteiskunnassa. Ei sitä pysty kumoamaan.

Nuorten puhetavat syrjäytymisestä vaihtelivatkin liittyen heidän omiin elämäntilanteisiinsa, ja toisinaan niihin sisältyi myös moraalisia oletuksia siitä miten muiden tulisi elää. Samoin itsensä syrjäytyneenä elävien nuorten viittaukset omaan elämäntilanteeseensa ja kulttuuriseen tapaan tulkita sitä vaihtelivat. Näissä omakohtaisissa syrjäytymiseen liittyvissä puhetaujen vaihteluissa on mahdollista nähdä minä-puhetta, joita muun muassa lävistävät sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan ja paikkakuntaan liittyvät erot (esim. etnisiä eroja ei tässä artikkelissa tarkastella) (ks. Anthias 2005, 26). Syrjäytyminen merkitsi siis eri asiaa salolaiselle keskiluokkaiselle nuorelle miehelle kuin kajaanilaiselle nuorelle naiselle, jonka syrjäytymiskokemukset kietoutuivat oman päihderiippuvuuden lisäksi niin lapsuuden perheen kriiseihin kuin Kajaanin nuorisotyöttömyyteenkin. Sukupuolen merkitys syrjäytymisen prosessissa oli myös tärkeä, ja hoivavelvollisuuksineen myös

kouriintuntuvan materiaallinen. Erityisesti nuoret naiset olivat lapsena joutuneet huolehtimaan perheen muista sisaruksista, kun vanhempia ei ollut paikalla (Tolonen 2004). Kaiken kaikkiaan tämän aineiston puitteissa voidaan väittää, että syrjäytyminen saattoi siis olla enemmän elämäntilanteista kuin -tapaista, mutta harvemmin ehdoin tahdoin valittua eli elämäntyyllistä (vrt. esim. Sell 2007).

VAKITUINEN TYÖ JA PÄRJÄÄMISEN EETOS

Reilu kolmasosa nuorista (24) kuvasi itseään pärjääjiksi. Tämä yleensä tarkoitti sitä, että he pärjäsivät taloudellisesti (pystyivät maksamaan laskunsa) ja sosiaalisesti (heillä oli perhe tai kavereita). Pärjääminen soveltui kuvaamaan varsin monenlaisia elämäntilanteita; esimerkiksi joissain ammattioppilaitoksissa parhaillaan opiskelevat nuoret kuvasivat itseään pärjääjiksi. Toisaalta jotkut pärjääjiksi itseään mieltäneet olivat selviämässä perhettään koskeneesta kriisitilanteesta. Pärjääjiksi itsensä mieltäneet nuoret olivat usein työväenluokkaisista perheistä.

Nykyään pääsy mihin tahansa työmarkkinoille vaatii kouluttautumista, ja moniin työväenluokkaisiinkin ammatteihin vaaditaan tutkinto (ks. esim. Rinne & Kivirauma 2005). Erityisesti sellaiset nuoret, jotka opiskelivat haastatteluajankohtana jossain ammatillisessa oppilaitoksessa tai ammatti- korkeakoulussa toivoivat löytävänsä opintojen jälkeen vakituisen työn. Itse asiassa nämä nuoret kertoivat hakeutuneensa oman alan koulutukseen juuri tämän päämäärän, vakituisen työn, saavuttamiseksi.

TT: Niin, mitä sun mielest on niinku ylipäätään menestyminen?

H: No, se tarkoittaa hyvää työpaikkaa ja hyvää asuntoo...

(työväenluokkainen poika, Salo)

TT: Mitä, mitä tarkoittaa mennä hyvin?

H: Vakituinen työ ja asuinpaikka ja vastaava.

(työväenluokkainen poika, Kajaani)

H: No tavoitteena tietysti se ois aivan siis mahtava juttu, että sais vakipaikan. Se olis aivan semmoinen tosi hieno asia. Ja sitten et tosiaan pääsis sillä vähän et sais jotain edistystä aikaan, että osaa hoitaa hommat niin että ne toimii. Siitä että saa kaikki kotiasiat niin että ne toimii ja... Vaikka nyt sit takkiin tulee jossain asioissa

ja muuta mut että suht koht on semmonen vakaa elämä. Et ei olla ihan niinkun käestä suuhun hihnalla.

Näille nuorille ajatus vakituisesta työstä oli vielä haave, joka ilmaistiin passiivissa ja konditionaalissa, 'et jos tosiaan pääsis'. Ajatukseen vakituisesta työstä liitettiin myös oman vakituisen asuinpaikan ja asunnon saaminen sekä kotiolojen toimivuus – vakituinen työ takasi vakaan elämän ylipäättään – ja potentiaalisen syrjäytymisen välttämisen. Tässä vakaassa elämäntavassa 'minä' pystyi elättämään itsensä ja turvaamaan vakautta myös lähipiirilleen. Seuraavan esimerkin työväenluokkainen, sosiaalitoimen avulla elävä nuori nainen korostaa menestyksen liittyvän itsensä elättämiseen. Hän tuntuu ymmärtävän 'elämän realiteetit' suhteessa koulutuksen pakollisuuteen päästäkseen työelämään, ja samalla hän kritisoi nuorten yleistä koulutusintoa.

TT: Sitte on, minkälainen on sun mielestä menestyny ihminen?

H: En, en jotenki silleen sitä oo, oo tuota mitenkää just elämmää, että, että eiköhän se oo ihan jokkaisella... Ja sitähan kyllä piittää ylleisesti menestyvän ihmisen merkkinä, että pystyy niinku ite ihtesä elättämmään, että se. Ja tietysti sitte nykyään ihan tarkottaa just sitä pitkälle kouluttamista ja nuoret näkkee sen nykyään hyvin kyllä omaksuvan, ku kaikki on lähössä kouluun. Kuka täällä kohta sitte tekkee ne duunarinhommat, ku kaikki niin korkeelle vaan kouluttautuu.

(työväenluokkainen tyttö, Kajaani)

Tulkitsen, että edellisissä nuorten puhetoissa arvostettiin nimenomaan vakituisen työpaikan löytymistä, joko ilman kouluttautumista tai ammattiin johtavan koulutuksen jälkeen. Luen puhetoista myös viittauksia *työväenluokkaiseen elämäntapaan*, joka merkitsi enemmän kuin yksittäisen hyvän työpaikan haluamista. Se merkitsi tietynlaista *instrumentaalista suhtautumista* sekä koulutukseen että työhön, jonka avulla haluttiin turvata *taloudellinen pääoma* ja sen myötä vakaat elämänolot itselle ja lähipiirille. Taloudellisen pääoman avulla saattoi välillisesti edistää oman sosiaalisen verkoston hyvinvointia, siis *sosiaalista pääomaa*. Työn tuli olla vakituista, mutta työn sisällöstä ei tässä elämänvaiheessa erityisiä vaatimuksia esitetty, ainaakaan ensisijaisesti.

Tämän elämäntavan *eetoksena* tuntuukin olevan taloudellinen ja sosiaalinen *pärjääminen*. Tähän elämäntapaan kiinnittämäni nuoret olivat useimmiten työväenluokkaisia taustaltaan. 'Minä' kuvattiin pärjääjäksi opiskel-

lessaan. Opinnot päätettyään ja vakituisen työn saavutettuaan 'minä' saattoi muuttua potentiaalisesti menestyjäksi. Tätä 'tavallista' ja taloudellisesti itsenäistä elämäntapaa tavoittelivat myös aineistoni syrjäytymisen uhan ja kriisin kanssa eläneet nuoret (ks. myös Strandell et al. 2002; Tolonen 2004). Pärjäämisen elämäntapaan viittaavia nuoria löytyi eri paikkakunnilta. Kuitenkin vaikuttaisi siltä, että haastatteluissa painokkaimmin vakituista työtä arvottivat sellaiset nuoret, jotka olivat kotoisin korkean nuorisotyöttömyyden alueilta ja olivat mahdollisesti itse kokeneet työttömyyden sosiaalisia seurauksia (ks. myös Snellman 2004). Erityisesti syrjäseudun nuoret miehet kokivat vakituisen työn tärkeäksi. Nuoret naiset mieltivät enemmän kysymystä uran ja äitiyden yhdistämisestä (ks. myös Gordon et al. 2005), mikä tässä elämäntavassa tapahtui hieman aikaisemmin kuin esimerkiksi suurkaupunkilaisilla keskiluokkaisilla nuorilla naisilla (vrt. Nuorten elinolot 2001). Useat tähän elämäntapaan liittyvät haastateltavat nuoret naiset halusivat lapsia, mutta vakituisen työpaikan löytyminen oli toivottavaa ennen sitä.

KUNNIANHIMO JA EROTTAUTUMINEN

Kun edelliseen työväenluokkaiseen elämäntapaan lisätään edellistä tiukempia oletuksia omasta menestyksestä, esiin piirtyy *kunnianhimoinen työväenluokkainen elämäntyyli*. Tämän tietoisien elämäntyylien omaksuneet, työväenluokkaiset tai alempaan keskiluokkaan kuuluvat nuoret erottautuivat (Bourdieu 1998/1986) edellisestä elämäntavasta kunnianhimoinsa kautta. He erotivat usein puheessaan pärjäämisen ja menestymisen seuraavalla tavalla.

H: Pärjääminen ja menestyminen, ero? Pärjääminen, pärjääminen tarkoittaa, tarkoittaaks se sitä, että pärjää tässä kiristyvässä kilpailussa? Pärjää silleen, ett pärjää vaan. Muttt sitt jos sä haluat menestyä, niin sun pitää vähän pärjätä paremmin ku vaan ihan normaalisti. (naurahtaa) Sun pitää pärjätä, ellet halua jäähä jalkoihin. Ett sun pitää aina yrittää olla vähä, ihan vähä parempi ku muut, tai tehä ihan vähä enemmän ku muut,—

(tyttö, (alempi) keskiluokka, opiskelija Kajaani)

Vaikka tämä alemmasta keskiluokasta tuleva nuori puhui menestymisestä yleensä 'sinä-passiivissa', muuhun haastatteluun viitaten hän kertoi myös 'minästä' – hän opiskeli kunnianhimoisesti sekä toimi aktiivisesti mukana monessa paikallisessa yhdistyksessä. Tässä elämäntyyllisessä minä-puhe (ks. Gordon 2006) on yleisemminkin aktiivisen toimijuuden merkitsemää: se on

usein yrittämiseen ja toimintaan tähtäävää puhetta. Tämänkaltaisen puheen sivutuotteena syntyy sosiaalista, kulttuurista ja moraalista erottautumista.

Tähän elämäntyyliin viittaavilla nuorilla oli omien sanojensa mukaan kunnianhimoa, ja he halusivat erottautua joukosta olemalla ammatissaan parempia kuin muut. Toisinaan omaa menestymisenhalua peilattiin suhteessa omaan ikäluokkaan tai kavereihin. Seuraavassa helsinkiläinen taustaltaan työväenluokkainen poika kertoi tarinan kaveristaan, joka, toisin kuin hän, tyytyi elämäntilanteeseensa:

H: No, onhan tossa vaikka yks hyvä esimerkki tota noin niin yks kaveri – – niin tota se tekee sen duunin, mist sille just ja just maksetaan se, ett se tulee toimeen ja...

TT: Mm, vakiduuni?

H: Vakiduunii, sill ei ikinä oo rahaa ylimäärästä latinkia... Tota se on vähä semmonen pärjääjä. Se nyt elättää niinku... Tai elättää ja elättää niinku ex-muijaansa ja ...pentuja ja niin edespäin. Ett se on, mä nään sitä semmosena *pärjääjänä*. – – *Seki on semmonen vähä niinku turhauttava tapaus, koska mä tiedän, ett se vois tehdä jotain ihan muuta, ku mitä se tekee*. Mutt ku se ei viitti kuunnella mua ikinä missään asiassa, ett tota noin mä oon sanonu sille ro kertaa, ett sun ei tarviis ajaa tota kuorma-autoo, tai jäkittää tuoll metroasemalla vartioimassa jotain tai tämmöstä näin. Ja mä tiedän, ett se vihaa yli kaiken niitä hommia, mitä se tekee, mutta ku ei riitä taas sitä niinku tavallaan pokkaa lähtee tekeen mitään muutakaan.

(työväenluokkainen poika, Helsinki)

Edellisessä, pärjäämisen eetosta kuvanneessa työväenluokkaisessa elämäntavassa arvostettu vakituinen työ merkitään tässä elämäntyyliissä jäämisenä johonkin. Pärjääminen on ei-menestymistä, asettumista tyytymisen olotilaan. Vakituisen työn arvostaminen nähdään potentiaalisena minän tyytymisenä johonkin alempaan, mihin omat (yksilölliset) kyvyt yltäisivät. Tällöin menestystä janoavien nuorten mielestä voi olla kyse yrittämisen puutteesta, toisinaan jopa laiskuudesta. Toimettomuus luetaankin välillä psykologisen tulkintakehyksen kautta.

Seuraavan pojan haastattelusta on helppo tehdä minä-analyysiä: hän on läsnä minänä, jopa puhuessaan muista. Hänen puheessa vilistävät minä-ilmäiset (ks. myös Gordon 2006): 'mull on idea', 'menestymisjuttu... mun itteni takia', 'mua ärsyttää'.

H: – – Mut tota semmonen mul on niinku idea, idea menestymisesä. Se menestymisjuttu on vaan itteni takia. Mua ärsyttää, ku Suomes on niin paljo just mun ikäst jengii, jotka vaan lorvii tuolla, eikä niinku edes haluu tehdä mitään ikinä edes yhtään. Mä oon tehny ihan hirveesti erilaisii duunei. Ja kaikki niinku ihan, ihan paskahommii ja niinku... Aina mä oon kuitenkin tehny. – – Kunnianhimo on se juttu.

(poika, alempi keskiluokka, Helsinki)

Haastateltavan ”minä” on vahva toimija ja työtä intohimoisesti tekevä, kun taas muut saman ikäiset ’vaan lorvii tuolla’. Asian tekee koskettavaksi se, että haastateltava puhuu lapsuuden aikaisista työväenluokkaisista ystävis-tään, joiden joukkoon on vahvasti itse kuulunut aikaisemmin. Ystävien lisäksi hänen perheensä on työväenluokkainen koulutustasoltaan. Haastateltuissaan hän kuitenkin ilmaisee, että tässä tilanteessa hän haluaisi seurata toisen, taloudellisesti menestyneemmän vanhempansa jalanjalkia yrittäjänä (ks. myös Komulainen et al., tämä kirja).

Seuraava haastateltava puolestaan nimeää (hieman epäröiden) syrjäytyneiksi sellaiset nykytilanteeseen ’tyytyvät’ ikätoverinsa, joilla ei ole yhtä kunnianhimoisia haaveita eikä pilvilinnoja kuten hänellä itsellään.

H: No mun mielest syrjäytyneet on just niitä, mitä näissä, ku sä sanoit, tai kysyt, että ketkä jää tänne. Ne on niitä mun mielestä, jotka ei niinku aseta ittelleen tavoitteita. Ne ei, niil ei oo niitä pilvilinnoja ehkä, mitään haaveita. Ett ne vaan tyytyy siihen, mitä niillä on. Ja sit ku osa porukasta on näitä, jotka tyytyy, mitä on ja toiset taas tavoittelee koko ajan enemmän ja enemmän, niin mun mielest ne, jotka tavoittelee, niin ne myös saa ne kaikki, saa niinku sen viimeisimmän ja hienoimman niinku tiedon ja taidon ja tuotteet, tai mitä nyt voi olla, tai toiset sitte, jotka ei halua elämältään oikeestaan sen kummempia, ku nykytilanne. – – osataan olla. En tiää, onks se liian raaka sana se syrjäytyminen sille, tälle tilanteelle. No ehkä mä sitä sanoisin, ”syrjäytyminen.”

(tyttö, alempi keskiluokka, Kajaani)

Haastateltava puhuu paikalleen jäävistä ja nykytilaan tyytyvistä ikätovereistaan. Tällä kertaa on kyseessä myös sosiaalisen liikkumattomuuden lisäksi horisontaalinen liikkumattomuus eli fyysinen paikkakunnalle jääminen (ks.

Skeggs 2004a, 48). *Kunnianhimoiseen työväenluokkaiseen elämäntapaan* viit-
taavilla on lisäksi tietynlainen suhde työhön: he arvostavat menestymistä
nimenomaan oman työnsä kautta. Pelkkä kunnianhimo ja saavutettu korkea
asema ei siis vielä riitä – menestymisen täytyi olla omalla työllä ansaittua.

H: Menestyny on varmasti just joku Jorma Ollila. Ett mä en pidä
niitä niinku sinänsä, että en voi sanoo, että en pidä minään, mutta
en arvosta hirveesti jotain julkisuuden henkilöitä, jotka vaan ihan
niinku naamallaan menestyy. Että ku ei ne oo silleen varsinaisesti
tehneet mitään. Ett semmoset jotka selvittää isoja ongelmia, tai
saavat jotain isoja ratkasuja tehtyä vaikka jonku vaikka ympäris-
tönsuojelemisen suhteen, niin semmosia mä niinku arvostan ja
pidän niinku todellisina menestyjinä, jotka, jotka, ja saa niinku
pitkällä aikavälillä tehtyä niinku hyvää tulosta, eikä pelkästään
semmosta, että ohoh, nyt sain äkkiä tommosen, niinku joku pörs-
sijuttuja. Ett ne saa kerran nostettua hinnat pilviin ja sen jälkeen
ei oo mitään, niin en, ei semmosta. Mä [arvostan T. T.] semmos-
ta tasasta lujaa työtä, jotka tekee ja saa sitte siitä arvoisesa.

(tyttö, alempi keskiluokka, Kajaani)

Seuraava haastateltava opiskeli haastattelun ajankohtana useassa oppilaitok-
sessa ja koki itsensä menestyneeksi. Hänen äitinsä oli työväenluokkainen ja
yksinhuoltaja, isällä oli jonkin verran akateemista koulutusta. Hän viittaa
samalla yleiseen menestykseen mutta myös itseensä: hän 'on saavuttanut sen
mitä haluaa – kovan työn kautta':

TT: Tai kuka on menestyny, joku, kuvaa joku ihminen, joka ois vaik-
ka menestyny.

H: No ett tavallaan on saavuttanu sen, mitä niinku iteltään haluu, ett
on joku päämäärä, ett vaik nyt haluu tän koulutuksen tai tän
duunin tai joku tämmönen, ett on niinku itelleen sen niinku saa-
vuttanu. Ja tavallaan, ett on nyt niinku joutunu tekeen jotain
duunii sen eteenki. Se ei oo vaan niinku annettu. Ja kyl mä niin-
ku liitän siihen myöskin sen, ett tavallaan, ett on rahaa myöski
siihen menestymiseen, ett tulee hyvin toimeen.

(tyttö, alempi keskiluokka, Helsinki)

Ylipäätään *kunnianhimoiseen työväenluokkaiseen elämäntapaan* viittasivat puheessaan alemmasta keskiluokasta tai työväenluokkaisista taustoista tulevat itseään kunnianhimoisiksi nimittävät nuoret, joiden luokka-asema oli jollain tavoin ambivalentti tai muutoksessa esimerkiksi koulutuksen kautta. Heille tärkeää oli työn arvostaminen, mutta samalla tärkeämpää oli liikkua ja menestyä kuin pärjätä ja tyytyä nykyiseen olotilaan (ks. myös Sennett 2002, 93). Heidän ajatteluaan kuvasi individualistisen aktiivisen toimijan korostaminen, jonka tähtäimessä oli myös materiaallinen pärjääminen. Tätä elämäntapaa kuvaa *individualismin ja kunnianhimon eetos* sekä omalla työllä saavutetun materiaallisen menestyksen, *taloudellisen pääoman* tavoittelu.

Tähän elämäntyyliin liittyvien nuorten miesten tausta oli arvoiltaan työväenluokkainen sikäli että menestystä mitattiin työn kautta menestymisenä, jolla oli myös instrumentaalinen ulottuvuus – taloudellinen pääoma oli menestyksen yksi mittari. Monien nykyinen elämäntilanne oli muutoksessa. Heitä kuvasi voimakas halu nousta työelämässä työn tekijästä työn tai yrityksen johtajaksi. Kunnianhimoisen työn lisäksi monet korostivat erityisiä vapaa-ajan viettotapoja (salilla käyminen, pelit, golf, veneily, ulkona käyminen). Monellekaan näistä nuorista miehistä ei tullut mieleen perheen perustaminen ja vakituiseen elämäntilanteeseen asettuminen. Tähän elämäntyyliin kiinnittämäni nuoret naiset taas pyrkivät nimenomaan kouluttautumaan – toisinaan useammassa kuin yhdessä oppilaitoksessa – hakemaan itselleen pätevyyttä työelämässä. Nämä nuoret naiset kyllä pystyivät kuvittelemaan tulevan perheensä, miehen, lapset ja koiran, toisinaan jopa asuinpaikan, mutta perheen perustamisen suunnittelu siirrettiin myöhempään ajankohtaan, se tapahtui ’ehkä joskus kolmikymppisenä’.

TYÖN SISÄLLÖLLINEN MIELEKKYYS

Edellä mainituissa elämäntavoissa menestymiseen liitettiin joko vakituinen työpaikka tai kunnianhimo suhteessa työhön. Kuitenkin työstä puhuttaessa molemmissa elämäntavoissa sen merkitys oli instrumentaalinen, toisin sanoen harvemmin viitattiin itse työn sisältöön. Seuraava haastateltava asemoi itseään toisella tavalla työn kenttään ja suhteessa taloudelliseen pääomaan:

H: Joo, no mun mielest menestyminen on sitä, ett’ se voi olla ihan niillä... No mä tiedän, ett’ se nykyään käsitellään tosi usein niinku johonki rahaan liittyväks tai johonki tällaseen turvallisuuteen, vakauteen liittyväks. Muttt’ tota mun mielest se on, menestyminen

on sitä, ett' jotenki saa tehdä, saa tehdä sitä, mitä haluaa, tai jotenki pärjää siinä, mitä tekee. Ett' en mä osaa sen paremmin sitä sanoo.

(keskiluokkainen tyttö, Helsinki)

Tämän nuorten *omia projekteja korostavan elämäntavan* mukaan tärkeää työssä ei niinkään ollut taloudellinen menestys, eikä elämässä vakauden turvaaminen. Tämän elämäntavan *eetoksena oli työn mielekkyys*, eli että 'minä' saa toteuttaa omia projektejaan (ks. myös Sell 2007).⁸ Seuraava keskiluokkainen kaupunkilainen poika arvosti taloudellista menestymistä, mutta työn mielekkyys nousi ensisijaiseksi.

H: Menestyminen? Kai se on sitä, ett on, tekee jotain semmost työtä, mistä itte pitää. Että ei voi pitää, ett jos siit sais viel rahaakin. ...Se on semmonen.

TT: Kuinka merkittävää sulle on hyvät tulot?

H: Kyll ne nyt jonkin verran merkitsee, mutt kyll tärkeempää kuitenkin on se, ett tekee jotain semmosta, mistä itte tykkää. En mä pysty näkeen itteeni tekemäs jotain semmost hommaa, mist saa paljon rahaa, multa hajoo pää. ...Pärjääminen on sit varmaan sitä, ett saa nyt jotain palkkaa, ett just ja just pärjää. ...Että joutuu tekeen jotain semmost, mist ei välttämät kauheesti tykkäis.

(keskiluokkainen poika, Helsinki)

Pärjäämisestä tässä kulttuurista pääomaa korostavassa elämäntavassa ollaan samaa mieltä kuin kunnianhimoisessa työväenluokkaisessa elämäntavassa: pärjääminen on juuri ja juuri pärjäämistä omalla työllään. Tässä elämäntavassa pärjääminen ei viittaa esimerkiksi paikalleen jäämiseen tai taloudelliseen menestykseen, vaan pärjääminen on sitä, että työstä puuttuu mielekkyys.

Kuitenkaan näille nuorille pelkkä työn mielekkyys ei riittänyt. Eläkkeeseen menestyneesti 'minän' täytyi olla erityisen hyvä siinä, mitä tekee. Toisin sanoen tässä elämäntavassa arvioitiin myös yksilön kyvykkyyttä. 'Minä' suhteutui muihin jonkinlaisen vertailun kautta, jossa 'minä' oli ainakin hyvä, jollei nyt ihan paras omalla alallaan. Tulkitsen tarinan menestyvällä 'minällä' olevan tai hänen tavoittelevan omalla kentällään arvostettua *kulttuurista pääomaa*. Toisin sanoen omat projektit eivät liittyneet vain mielekkyyteen, vaan menestys tapahtui asiantuntijuuden, "rautaisen ammattilaisuuden" kautta, kuten seuraava IT-alalla opiskeleva nuori mies ajattelee.

TT: Mm. Mites sitte, mikä on niinku, minkälainen ihminen on menestynyt tai menestyjätyyppi?

H: No se riippuu vähän siit, millai sitä nyt ajatellaan sitä, ett on menestynyt. Ett yleensä ne on jotain just, joko ne on rautasia ammattilaisii, ketkä osaa tehdä jonkun määrätyn asian niin hyvin, ettei kukaan muu pysty siihen vastaamaan.

(poika, alempi keskiluokka, Salo)

Tähän elämäntapaan viittaavilla kunnianhimo liittyi nimenomaan *asian-tuntijuuteen*, jota haluttiin myös kehittää. Työelämälle asetettiin toive päästä sellaiseen asemaan, jossa ammattitaidon lisäksi saattoi jäädä tilaa *itsensä kehittämiseksi* ja omien näkemysten esittämiselle. Bourdieuläisittäin ilmaisuna oletettiin, että 'minällä' on kulttuurista pääomaa menestyäkseen. Lisäksi haluttiin turvata tämän kulttuurisen pääoman uusiutuminen ja kasautuminen. Seuraavassa nuori akateemisesta perheestä oleva opiskelijatyttö kertoo:

TT: Mm. No tota onks sun, ajattelet sä, ett sä oot kunnianhimonen, tai tavoittelet sä jotain menestymistä tai jotain? Onks sul mitään tämmöstä siis?

H: Siis kyl mä oon varmaan tosi kunnianhimonen, mutta en niinku välttämättä semmoses mieles, että mun pitäis saada ura tai, tai niinku rahaa tai, tai muuta. Ett enemmän mä haluisin niinku pystyä niinku saavuttamaan semmosen aseman, ett mul ois joku työ, jossa tota, jossa mä ite pystysin niinku kehittymään jotenkin koko ajan, tai tekemään niinku uusii asioita. Ett mä en ehkä jaksais niinku, tai en mä tiää, mun mielest opiskelu on tuntunu kaaheen kivalta ja joku opettajan työ niinku siinä mielessä, ku se on mun mielestä niinku semmonen työ, että mä pääsisin vaikuttamaan semmosiin asioihin, mitkä on mun mielest tärkeitä.

(keskiluokkainen tyttö, Helsinki)

Edellinen kunnianhimonen 'minä' haluaa saavuttaa työn ja aseman, jossa voi kehittää itseään ja jossa voi vaikuttaa omasta mielestään tärkeisiin asioihin. Mutta jotta voi haluta jotain, tai olla asiantuntija jossain, täytyy tietää mitä haluaa. Tämän elämäntavassa piilevä haavoittuva puoli onkin siinä, että tietääkö kulttuurisesti päteväkään 'minä' aina mitä hän haluaa? Seuraavassa akateemisesta perheestä tuleva, useassa korkeakoulussa opiskeleva tyttö kertoo valintatilanteisiin liittyvästä ahdistuksestaan.

H: Niin, no joo, no tavallaan, siis se, kyse onki just siitä, ett täähän on ihan tyhmää, ett niinku, ett, ett siitä mä oon päässy ainaki eroon, ett mul oli aikasemmin ainaki hirvee ahdistus siitä, että ku mä en tienny – että ku mä hain niin pitkään sitä tavallaan paikkaa ja tein kaikkia eri asioita ja mietin – ett mitä mä haluan tehdä. Mut siis niinku nykyään, nyt mä oon päätyny siihen, ett okei, vaik mä tiedän, ett ehkä mä joskus tiedän tai ehkä en. – – Niin, mut jotenki se liittyy just siihen nimenomaan, että, ett, ett mä oon aina kadehtinu just niitä ihmisiä, jotka silleen on suoraan, ett ne on aina tienny, mitä ne haluu tehdä tai jotain. Ne on heti niinku päässy sinne opiskeleen, mitä ne halus opiskella tai jotenki tiiät sä, ett niil on ollu sellain selkee näkemys, tai siis se on just tällain tyyppillinen uraputki. Mut eihän se niinku... Huvittavaa, vaikka mä en ees niinku haluis jotenki uskoo siihen, (naurahtaa) niin sit silti sitä alitajuisesti jotenki on silleen ahdistunu siitä, ett jos ei silyt menemään niinku sen mukaan. (naurahtaa)

(keskiluokkainen tyttö, Helsinki)

Tässä aineistossa tähän elämäntapaan viittasivat puheessaan useimmiten sellaiset nuoret, jotka olivat taustaltaan keskiluokkaisia, opiskelivat haluamassaan oppilaitoksessa ja olivat lisäksi kotoisin pääkaupunkiseudulta. Monet näistä kuuluivat niihin, jotka haastatteluissani määrittivät itsensä menestyneiksi. Haastattelemistani 61 nuoresta 17 katsoi olevansa menestyneitä elämässään. Tähän kategoriaan kuului suurin osa aineistoni korkeakouluopiskelijoista, joitain työelämässä toimivia sekä joitain ammattikorkeakouluissa (erityisesti taideaineita) opiskelevia nuoria. Näistä nuorista suurin osa oli lähtöisin keskiluokkaisista, osa akateemisista perheistä.

Tämän *omiin projekteihin liittyvän elämäntavan* katson olevan erityisesti *keskiluokkainen* ja tässä aineistossa *pääkaupunkilainen elämäntapa*. Jälkimmäiseen vaikutti osittain aineiston painottuneisuus eli se, etten (kuten muilla paikkakunnilla) haastatellut Helsingissä sosiaaliviraston asiakkaita.⁹ Tämä kulttuuriltaan keskiluokkainen elämäntapa minä-projekteineen näyttäytyi toisenlaisena kuin työväenluokkaisemmat elämäntavat, joissa tärkeämpää oli turvata taloudellinen menestyminen ja pelkona oli mahdollinen työttömyys. Tässä keskiluokkaisessa ajattelussa jo lähtökohtana oli se, että elämässä on jollain tavalla mahdollisuus pärjätä taloudellisesti. Siihen viittaavat nuoret eivät miettineet taloudellisen pääoman turvaamista ensisijaisena vaan heillä vaikutti olevan niin halua kuin varaa miettiä yli sen, työn mielekkyyttä ja 'omia projektejaan'. Menestyksen oletettiin liittyvän lisäksi

omiin henkilökohtaisiin kykyihin sekä omien projektien onnistumiseen. Tässä elämäntavassa ensisijaiseksi oletettiin kulttuurisen pääoman omaaminen, uusiutuminen ja kertyminen, mikä puolestaan mahdollisesti toisi mukanaan taloudellista menestystä – Bourdieun (1997/1986) mukaan kulttuurinen pääoma on pääomaa sikäli jos se muunnettavissa taloudelliseksi pääomaksi.

SUKUPUOLI JA YHTEISKUNTALUOKKA TAPAISSUUTENA JA ERONA

Nuorten puhuessa menestyksestä ja pärjäämisestä he näkivät tietyt asiat itsestäänselvyyksinä: toisin sanoen he pitivät omia arvostuksiaan itsestäänselvyyksinä, 'doxana' ja olettivat, että myös muut arvostaisivat samoja asioita. Oletan ne habituksen kautta opituiksi ja omaan elämäntyyliin/tapaisuuteen liittyviksi (ks. Bourdieu 1990; Jokinen 2004). Eri nuorten itsestäänselvytykset erosivat kuitenkin melkoisesti toisistaan (ks. myös Tolonen 2005a).

Elämäntapa- ja 'minä'-analyysien nuoret tulivat pohtineeksi oman arvostuksen muotoutumista suhteessa työhön, samoin sitä, mitä, ketä ja minkälaista 'minää' he itse arvostavat (Skeggs 2004a). Lopuksi haluan vielä tuoda esiin minä-puheessa esiintyneitä eroja suhteessa sukupuoleen ja mitä ambivalensseja sukupuoli sai aikaan keskusteltaessa menestymisestä työmarkkinoilla. Eräs kunnianhimoiseen työväenluokkaiseen elämäntapaan viittaava nuori mies kertoi tarinan omasta menestyksestään ja yliotteestaan työpaikan ylemmin koulutettuihin naisiin. Toinen keskiluokkaista minä-projektia korostanut nuori nainen mietti, voiko nainen menestyä naisena. Näen että näillä tarinoilla 'minästä' on puolestaan yhteys 'materiaaliseen' eli tässä tapauksessa työelämän sukupuolistaviin käytäntöihin (ks. esim. Charpentier 2006; Gordon, tämä teos). Sikäli kyse on jopa symbolisesta väkivallasta, joka tarkoittaa sitä, että toista sukupuolta arvotetaan lähtökohtaisesti toista enemmän.

TT: Toi, mites sitte – kysytään vähän tota menestymistä vielä, mikä, minkälainen ihminen on sun mielest menestynyt, tai tuleeks sul mieleen joku tarina jostain ihmisestä, joka on menestynyt, tai kuvaus tai mitään?

H: No semmonen nainen, jolla on semmonen sikahyvin leikattu jakkupuku ja, ja korkokengät ja semmonen hoikka ja sil on aina tukka hyvin. (naurahtaa) Ja sit sil on kalliita käsilaukkuja ja sitte tota, sit sitä just kuvaillaan silleen, että siitä sanotaan, ett se on niinku kauheen terävä ja vähän semmonen Suvianne Siimes -tyyppinen

niinku, vaik ei sil ookaan korkokenkiä. Mut kuitenkin, että se on semmonen, ett *sitä ei niinku pelota se, että se on nainen niinku ollenkaan*. Mut sitte toisaalt kukaan ei pääse niinku sille sanomaan niinku mitään, koska kaikki myös päästää suustaan aina kauheen, äärimmäisen niinku suoraan jotenki ajateltua semmosta. Ja just jol ois joku semmonen työ, jossa se on niinku. Mä en tiedä niinku, mun päässä, ei mul tuu niinku mikään johtaminen kauheesti ensimmäiseks mieleen, mutta, mut semmonen luova työ kuitenkin, niinku jollain taval luova; kirjottava tai jotain.

(keskiluokkainen tyttö, Helsinki)

Erityisen kiinnostavaa oli edellisessä esiintyvä puhetapa että 'ei pelota se että se on nainen niin ollenkaan' tuo esiin keskiluokkaisen naisen mahdollisen haavoittuvuuden siinä, että hänen sanomisiaan arvioidaan naisena, ei oman alansa/luokkansa edustajana. Tällöin saavutettu kulttuurinen pääoma ja mahdollinen luokka-asema arvioidaan työmarkkinoilla ja kulttuurisesti myös sukupuolen läpi. Palaan siis toteamaan, että sukupuoli voi olla pääomaa strukturoiva periaate ja vielä enemmän, sillä heterotapaisuuteen (Jokinen 2004) ja työelämän sukupuolistaviin käytäntöihin on mahdollista lukea myös symbolista väkivaltaa.

Artikkelissani olen tarkastellut miten nuoret puhuvat itsestään ja suhteistaan toisiin, ja miten he rakentavat (luokka)eroja tämän puheen avulla. Tämän keskustelun avulla pystyin tekemään eroja haastateltavien välille ja lähestymään niitä luokkaan liittyviä kysymyksiä, joita ihmiset yleensä tuntevat välttelevän (ks. Savage et al. 2001). Näihin arvottamisen asteikkoihin liittyvät juuri haastattelupuheesta tavoitetut elämäntyylliset/tavalliset kysymykset, jotka kietoutuivat paikkakuntaan, yhteiskuntaluokkaan, sukupuoleen, työhön ja koulutukseen liittyviin arvostuksiin.

Nuorten haastatteluissa oli ensinnäkin nähtävissä erilaisia puhetapoja suhteessa menestymiseen, pärjäämiseen ja syrjäytymiseen. Keskustelut tutkijan kanssa *menestymisestä* toivat esiin niin nuorten omiin elämäntilanteisiin kietoutuvia suhtautumistapoja, kuin moraalisia arvioita lähiympäristöstään. Kun itsensä menestyviksi luokitelleet nuoret puhuivat *pärjäämisestä*, sen kautta arvioitiin muita, jotka eivät olleet ehkä yhtä menestyviä. Toisaalta sellaiset *syrjäytyneiksi* itsensä luokitelleet nuoret, jotka olivat eläneet läpi jonkun kriisin ja olisivat halunneet kuulua pärjääjien joukkoon, näkivät pärjäämisen toivottavana ja arvostettuna olotilana. Ainakin taloudellinen menestyminen oli näille nuorille etäistä.

Vaikuttaisikin siltä, että puhuessaan menestymisestä, pärjäämisestä tai syrjäytymisestä nuoret puhuivat tietystä positioista (ks. myös Wacquant 1992, 11). Olen kiinnittänyt nuorten haastattelupuheen johonkin *elämäntilantee-seen, elämäntyyltiin tai elämäntapaan*. En tyytynyt vain analysoimaan puhetapoja, vaan otin analyysiin mukaan tekstinäkökulmaa materiaalisemman puolen. Pyrin tarkastelemaan nuorten elämäntilanteita osana heidän sosiaalimateriaaliskulttuurista taustaansa ja kotipaikkakuntansa olosuhteita.

Vuosien individualistisen painotuksen jälkeen nuorisotutkimuksessa on palattu miettimään myös luokan merkityksiä (ks. esim. MacDonald & Shirdrick 2007). Näissä puheenvuoroissa on painotettu, että individualismi ei ole kaikille itsestäänselvyys. Myös tämä tutkimus tukee väitettä, että toisille 'yksilöllinen' minä erilaisine kulttuurisine ja taloudellisine resursseineen on helpompi saavuttaa kuin toisille. (Skeggs 2004a, 39; ks. myös Lorenzi-Cioldi & Clémence 2003, 322).

Edellä rakentamissani elämäntapaisuuksissa ja elämäntyyleissä rakennettiin ja arvoitettiin hieman erilaista 'minää'. Syrjäytymiseen kiinnittyvät nuoret olivat tottuneet olemaan toisten määrittelyjen kohteena, ja heidän minäpuheensa oli paikoin haparoivaa. He arvostivat ympärillään olevaa sosiaalista pääomaa ja näkivät usein taloudellisen pääoman kaukaisempana. Osa näistä nuorista, varsinkin tytöt, viittasi myös siihen, että olivat ottaneet vastuuta muista jo varhain – tämä tuntui liittyvän työväenluokkaiseen kunnialliseen tapaan määrittää naiseutta (ks. myös Skeggs 1997; Walkerdine et al. 2001). Työväenluokkaisessa elämäntavassa arvostettiin tavallista minää, jolla oli vakituinen työ ja mahdollisesti oma asunto. Taloudellisen pääoman turvaaminen tuki myös sosiaalista pääomaa.

Kunnianhimoisessa työväenluokkaisessa elämäntyylissä sen sijaan erotaututtiin edellisestä siinä, että minän tuli pyrkiä aina parempaan yksilöllisen minän tarpeita ja kykyjä seuraten. Liiallinen paikalleen jääminen oli pahasta ja taloudellinen pääoma oli seurausta kyvystä sosiaaliseen liikkuvuuteen. Keskiluokkaisemmassa työn sisältöä painottavassa elämäntyylissä korostettiin, että minän tulisi kartuttaa kulttuurista pääomaansa ja kehittää jatkuvasti itseään. Taloudellinen pääoma oli seurausta kulttuurisesta, taloudellisesta toimeentulosta ei tarvinnut itsestään kantaa huolta. Tässä elämäntyylissä minän haavoittuvuus piili siinä, jos ei kyennyt tekemään individualistisia päätöksiä esimerkiksi eri koulutusväylien välillä. Voisi lisäksi sanoa, että keskiluokkaiseen (kaupunkilaiseen) elämäntapaan kiinnittyvien nuorten (toisin kuin muiden) maailmankuva vastasi parhaiten nuorisotutkimuksen tulkintoja kulttuurisesta myöhäis- tai postmodernisaatiosta, jonka mukaan nuorten elämä(nkulku) on monin tavoin individualisoitunut (Ziehe

1991). Tämänkaltaista tilannetta on kuvattu esimerkiksi 'pakkovalinnan' sukupolveksi, jonka on pakko osata ja tietää, mitä haluaa (Hoikkala & Paju 2002, 26; Sell 2007). Oman aineiston luentani mukaan tämänkaltaiset kuvaukset nuorten elämästä ja sukupolvista kuitenkin kuvaavat parhaiten keskiluokkaista kaupunkilaista elämäntapaa, ei kokonaista sukupolvea.

Olen tässä artikkelissani tuonut esille kulttuurisia, sosiaalisia, taloudellisia sekä paikkakuntaan liittyviä eroja, jotka suhteellistavat ajatuksen siitä että yksilöllistyminen olisi samaa kaikille. Väittäisinikin, että myöhäismodernin ajattelutavan mukaisesti muutosta ja yksilöllisyyttä on korostettu liikaa (ks. viimeaikaista nuorisotutkimuksellista keskustelua esim. Blackman 2005; Muggleton 2005; France 2007, 144). Tällöin on saattanut unohtua se, että nuoret elävät paikallisyhteisöissä, joiden kollektiiviset kokemukset esimerkiksi työmarkkinoiden muutoksista vaikuttavat heidän kokemuksiinsa ja arvoihinsa (ks. myös Paulgaard 2002; Tolonen 2005b; Thomson & Taylor 2005; Lähteenmaa 2006).

Määritelmät yhteiskuntaluokkaisuudesta, elämäntavoista tai sukupuolesta eivät ole pelkästään tutkijan abstraktioita, kuten eivät nuorten puhe menestymisestä, pärjäämisestä tai syrjäytymisestä ole vain normatiivisia. Olen artikkelissani pyrkinyt paikantamaan nuorten puhettavat ja niiden erot puhujan sosiaalisiin, kulttuurisiin ja materiaalsiin olosuhteisiin ja resursseihin. Tämän prosessin avulla olen esittänyt, miten suomalaisesta tasa-arvoa ja tavallisuutta korostavassa kulttuurissa on mahdollista löytää yhteiskuntaluokkaan viittaavia erotteluja.

VIITTEET

1. Tutkimuksen rahoittajina ovat olleet Nuorisotutkimusverkosto, Helsingin yliopisto sekä Suomen Akatemia.
2. Bourdieu puhuu taloudellisesta, kulttuurisesta, sosiaalisesta sekä symbolisesta pääomasta, jotka kietoutuvat yhteen. Taloudellinen pääoma viittaa (perheen) varallisuuteen ja taloudelliseen tilanteeseen. Kulttuurinen pääoma voi esiintyä ruumiillisuuden kautta, suhteessa tavaramaailmaan tai suhteessa (koulutus)instituutioihin. Sosiaalinen pääoma sisältää yksilön käytettävissä olevat potentiaaliset ja aktuaaliset sosiaaliset suhteet. Eri pääoman lajit legitimoituvat merkittäviksi symbolisen pääoman kautta, joka kietoutuu yhteiskunnalliseen valtaan. (Ks. Bourdieu 1997/1986; Siisiäinen 2003.)
3. Lorenzi-Ciolde ja Clémence kirjoittavat, että sosiaali- ja kulttuuripsykologian piirissä on dokumentoitu, miten länsimaisissa yhteiskunnissa arvostetaan yksilöllisyyttä, joka tarkoittaa yksilön autonomiaa, vapautta ja erillisyyttä muista. Toisaalta ihmisten, joilla on valtaa ja statusta on helpommin nähty samaistuvan tähän kulttuurisesti arvostettuun representaatioon itsestä kuin sellaisten ihmisten, joilla on vähemmän valtaa ja statusta. (Mt., 322.)

4. Helsingin 16 haastateltavan osalta kyse on pitkittäistutkimuksesta: olen valinnut heidät 1990-luvulla Helsingin kouluissa tehdystä etnografisen tutkimuksen osallistujajoukosta – tuolloin he olivat 15-vuotiaita ja vuonna 2002 hieman yli 20-vuotiaita (ks. Tolonen 2001). Muilla paikkakunnilla, Kouvolan ja Kotkan seudulla, Salossa sekä Kajaanissa keräsin erilaisia tutkittavia alueen elinkeinot ja traditiot huomioiden. Lisäksi haastateltavia löytyi sosiaalivirastojen kautta.
5. Suurin osa nuorista (26) opiskeli haastatteluhetkellä joko ammattikorkeakoulussa tai ammattikoulussa, alle kymmenen nuorta opiskeli yliopistossa. 21 nuorta oli työttömänä, toisin sanoen vailla työtä tai vakituista opiskelupaikkaa. Osa heistä oli mukana työttömille nuorille suunnatuilla kursseilla. Jotkut kertoivat olevansa jonkinlaisessa välivaiheessa, esimerkiksi vaihtamassa koulutusalaan tai jäämässä pian vanhempainvapaalle. Neljä haastateltavaa kävi pääsääntöisesti työssä eikä opiskellut haastatteluhetkellä.
6. Mainittakoon, että kahdeksan nuorta ei halunnut tai osannut kuvata itseään näiden termien avulla tai heidän vastauksensa olivat sen verran epäselviä, etten ole niitä koodannut. Aivan haastattelujen alkuvaiheessa en myöskään kysynyt systemaattisesti näitä kysymyksiä.
7. Käytän analysissä taustatukena myös tutkittavistani kerättyjä taustalomakkeita, joista käyvät ilmi (heidän kertomanaan) mm. oma sekä vanhempien koulutus- ja työtaustat sekä muutot paikkakunnalta toiselle.
8. Nuorten elämäntyylejä ja muuttuvaa suhdetta (pätkä)työhön on tarkastellut esimerkiksi Anna Sell (2007). Hänen mukaansa osa nuorista aikuisista haluaisi vakituiseen työhön, toiset ovat välivaiheessa 'matkalle jonnekin', ja osa nimenomaan haluaa pysyä työttömänä tehdäkseen jotain omaa, esimerkiksi taiteisiin liittyvää projektia. Nämä projektit liittyivät niin nuorten identiteettityöhön kuin elämäntyyleihinkin. Sellin analyysi lähtee pätkätyöläisyydestä, ja hän kuvaa erityisesti nuorten koulutettujen kaupunkilaisten tilannetta. Nuorten luokkataustaan ei kiinnitetä erityistä huomiota.
9. Tarkoitus ei ole tässä painottaa Helsingin 'erinomaisuutta' vaan ero liittyä tutkimusstrategiaan. Helsingiläiset haastateltavat on valittu etnografiseen tutkimukseeni (Tolonen 2001) osallistuneiden nuorten joukosta, eikä valittuihin osunut montakaan sosiaaliviraston asiakasta. Muilla paikkakunnilla kerättyihin aineistoihin on tarkoituksella haettu koulutautuvien nuorten ohella myös syrjäytymisuhan alla olevia nuoria mm. sosiaalitoimen kautta.

LÄHTEET

- AAPOLA, SINIKKA (1999) *Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt*. SKS, Helsinki.
- AAPOLA-KARI, SINIKKA (2006) Nuoret sankarit ja sankarittaret. Menestyneet nuoret median valokiilassa. Teoksessa WILSKA, TERHI-ANNA JA LÄHTEENMAA, JAANA (toim.) *Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu, Helsinki, 8–27.
- ADKINS, LISA & SKEGGS, BEVERLEY (2004) *Feminism after Bourdieu*. Blackwell Publishing, Oxford.
- ANTHIAS, FLOYA (2005) Social Stratification and Social Inequality: Models of Intersectionality and Identity. Teoksessa DEVINE, FIONA & SAVAGE, MIKE & SCOTT,

- JOHN & CROMPTON, ROSEMARY (toim.) *Rethinking Class. Culture, Identities and Lifestyles*, Palgrave Macmillan, Houndmills, 24–45.
- BERG, PÄIVI (2007) Sukupuoli ja rajatyön muodot koulun liikuntatunneilla. *Nuorisotutkimus* 25:2, 32–51.
- BLACKMAN, SHANE (2005) Youth Subcultural Theory: A Critical Engagement with the Concept, its Origins and Politics, from the Chicago School to Postmodernism. *Journal of Youth Studies* 8:1, 1–20.
- BOURDIEU, PIERRE (1990) *The Logic of Practice*. Stanford University Press, Stanford.
- BOURDIEU, PIERRE (1997/1986) The Forms of Capital. Teoksessa HALSEY, A. H. & LAUDER, H. & BROWN, P. & WELLS, S. (toim.) *Education Culture, Economy, Society*. Oxford University Press, Oxford, 46–58.
- BOURDIEU, PIERRE (1998/1986) *Distinction. The Social Critique of the Judgement of Taste*. Routledge, London.
- BULLEN, ELISABETH & KENWAY, JANE (2004) Subcultural Capital and Female 'Underclass'? A Feminist Response to Underclass Discourse. *Journal of Youth Studies* 7:2, 141–153.
- CHARPENTIER, SARI (2006) Kiukku vaihdevuosioreena: vaihdevuosien yksilöllistäminen työelämässä. *Sosiologia* 43:3, 181–195.
- CLARKE, JOHN & HALL, STUART & JEFFERSON, TONY & ROBERTS, BRIAN (1986/1976) Subcultures, Cultures and Class. A Theoretical Overview. Teoksessa HALL, STUART & JEFFERSON, TONY (toim.) *Resistance Through Rituals. Youth Subcultures in Post-War Britain*. Hutchinson, London, 9–79.
- DEVINE FIONA & SAVAGE, MIKE (2005) The Cultural Turn, Sociology and Class Analysis. Teoksessa DEVINE, FIONA, SAVAGE, MIKE, SCOTT, JOHN & CROMPTON, ROSEMARY (toim.) *Rethinking Class. Cultures, Identities and Lifestyles*. Palgrave Macmillan, London, 1–23.
- FAIRCLOUGH, NORMAN (1993) Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse: The Universities. *Discourse and Society* 4:2, 133–168.
- FRANCE, ALAN (2007) *Understanding Youth in Late Modernity*. Open University Press, Berkshire.
- GORDON, TUULA (2006) Girls in Education: Citizenship, Agency and Emotions. *Gender and Education* 18:1, 1–15.
- GORDON, TUULA & LAHELMA, ELINA (2003) From Ethnography to Life History: Tracing Transitions of School Students. *Social Research Methodology* 6:3, 245–254.
- GORDON, TUULA & HOLLAND, JANET & LAHELMA, ELINA & THOMSON, RACHEL (2005) Imagining Gendered Adulthood: Anxiety, Ambivalence, Avoidance and Anticipation. *European Journal of Women's Studies* 12:1, 83–103.
- GROSSBERG, LAWRENCE (1996) History, Politics and Postmodernism: Stuart Hall and Cultural Studies. Teoksessa MORLEY, DAVID & CHEN, KUAN-HSING (toim.) *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*. Routledge, London, 151–173.
- HENDERSON, SHEILA & HOLLAND, JANET & MCGRELLIS & SHEENA & SHARPE, SUE & THOMSON, RACHEL (2007) *Inventing Adulthoods. A Biographical Approach to Youth Transitions*. Sage, London.

- HOIKKALA, TOMMI (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus. Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Gaudeamus, Helsinki.
- HOIKKALA, TOMMI & PAJU, PETRI (2002) Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa SILVENNOINEN, HEIKKI (toim.) *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Nuorisotutkimusverkosto, OPM & Nuorisoasiain neuvottelukunta, Helsinki, 14–31.
- JOKINEN, EEVA (2004) Kodin työt, tavat, tasa-arvo ja rento refleksiivisyys. Teoksessa JOKINEN, EEVA & KASKISAARI, MARJA & HUSSO, MARITA (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Vastapaino, Tampere, 285–304.
- KORTTEINEN, MATTI (1982) *Lähiö: tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Otava, Helsinki.
- LORENZI-CIOLDI, FABIO & CLÉMENTE, ALAIN (2003) Group Processes and the Construction of Social Representations. Teoksessa HOSS, M. & TINDALE, S. (toim.) *Group Processes*. Blackwell, Oxford, 311–333.
- LOVELL, TERRY (2004) Bourdieu, Class and Gender: 'The Return of the Living Dead?' Teoksessa ADKINS, LISA & SKEGGS, BEVERLEY (toim.): *Feminism after Bourdieu*. Blackwell Publishing, Oxford, 37–56.
- LÄHTEENMAA, JAANA (2006) Kotipaikka maaseudulla. Nuorten näkökulmia idästä, lännestä ja etelästä. Teoksessa WILSKA, TERHI-ANNA & LÄHTEENMAA, JAANA (toim.) *Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen*. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisusarja, 56–72.
- MACDONALD, RONALD & SHIDLRICK, TRACY & WEBSTER, COLIN & SIMPSON, DONALD (2005) Growing Up In Poor Neighbourhoods: The Significance of Class and Place in the Extended Transition of 'Socially Excluded' Young Adults. *Sociology* 39:5, 873–891.
- MACDONALD, RONALD & SHILDRICK, TRACY (2007) Street Corner Society: Leisure Careers, Youth (Sub)culture and Social Exclusion. *Leisure Studies* 29:3, 339–355.
- MCLEAN TAYLOR, JILL & GILLIGAN, CAROL & SULLIVAN, AMY (1995) *Between Voice and Silence: Women and Girls, Race and Relationship*. Harvard University Press, Cambridge.
- MCNAY, LOIS (2004) Agency and Experience: Gender as a Lived Relation. Teoksessa ADKINS, LISA & SKEGGS, BEVERLEY (toim.) *Feminism after Bourdieu*. Blackwell Publishing, Oxford, 175–190.
- MUGGLETON, DAVID (2005) From Classness to Clubculture. A Genealogy of Post-War British Youth Cultural Analysis. *Young* 13:2, 205–219.
- Nuorten elinolot -vuosikirja (2001) Maakuntakohtainen raportti. Laatunut TAPIO KUURE, Nuorisoasiain neuvottelukunta ja Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki.
- PAULGAARD, GRY (2002) Local Identities in a 'Globalised World'. *Young* 10:3–4, 95–107.
- RINNE, RISTO & KIVIRAUMA, JOEL (2005) The Historical Formation of Modern Education and the Junction of the 'Educational Lower Class': Poor Education as the Dominator of Social Position and Status in the Nineteenth and Twentieth Centuries in Finland. *Paedagogica Historica* 41: 1&2, 61–77.
- Roos, J. P. (1986) *Elämäntapaa etsimässä*. Tutkijaliitto, Helsinki.

- ROOS, J. P. (1988) *Elämäntavasta elämäkertaan – Elämäntapaa etsimässä* 2. Tutkijaliitto, Helsinki.
- SAVAGE, MIKE & BAGNALL, GAYNOR & LONGHURST, BRIAN (2001) Ordinary, Ambivalent and Defensive: Class Identities in the Northwest of England. *Sociology* 35:4, 875–892.
- SENNETT, RICHARD (2002) *Työn uusi järjestys. Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta*. Vastapaino, Tampere.
- SELL, ANNA (2007) Pätkäytöttömyys ja nuorten aikuisten muuttuvat elämäntyyli. *Nuorisotutkimus* 21:1, 3–18.
- SIISSIÄINEN, MARTTI (2003) Yksi käsite, kaksi lähestymistapaa: Putnamin ja Bourdieun sosiaalinen pääoma. *Sosiologia* 40:3, 204–216.
- SKEGGS, BEVERLEY (1997) *Formations of Class and Gender. Becoming Respectable*. Sage, London.
- SKEGGS, BEVERLEY (2004a) *Class, Self, Culture*. Routledge, London.
- SKEGGS, BEVERLEY (2004b) Context and Background: Pierre Bourdieu's Analysis of Class, Gender and Sexuality. Teoksessa ADKINS, LISA & SKEGGS, BEVERLEY (toim.) *Feminism after Bourdieu*. Blackwell Publishing, Oxford, 19–34.
- STRANDELL, HARRIET & JULKUNEN, ILSE & LAMMINEN, KATRI (2002) ”Ku ois vaan sellane normaali elämä!” elämänkulku marginaalista katsoen. Teoksessa JUHILA, KIRSI & FORSBERG, HANNELE & ROIVAINEN, IRENE (toim.) *Marginaalit ja sosiaalisuus*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 111–124.
- SNELLMAN, HANNA (2004) *Sallan suurin kylä – Göteborg. Tutkimus Ruotsin lappilaisista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- THOMSON, RACHEL & BELL, ROBERT & HOLLAND, JANET & HENDERSSON, SHEILA, McRELLIS, SHEENA & SHARPE SUE (2002) Critical Moments: Choice, Chance and Opportunity in Young People's Narratives of Transition. *Sociology* 36: 2, 335–354.
- THOMSON, RACHEL & TAYLOR, REBECCA (2005) Between Cosmopolitanism and the Locals: Mobility as a Resource in the Transition to Adulthood. *Young* 13:4, 327–341.
- THORNTON, SARAH (1995) *Club Cultures. Music, Media and Subcultural Capital*. Polity, Cambridge.
- TOLONEN, TARJA (2001) *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Gaudeamus: Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki.
- TOLONEN, TARJA (2004) Vanhemmuuden puutteen heijastuminen nuorten sosiaaliseen pääomaan. *Nuorisotutkimus* 22: 4, 17–34.
- TOLONEN, TARJA (2005a) Sosiaalinen tausta, sukupuoli ja paikallisuus nuorten koulutussiirtymissä. Teoksessa AAPOLA, SINIKKA & KETOKIVI, KAISA (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Nuorisotutkimusverkosto ja -seura, Helsinki, 33–65.
- TOLONEN, TARJA (2005b) Locality and Gendered Capital of Working-Class Youth. *Young* 13:4, 343–361.
- TOLONEN, TARJA & PALMU, TARJA (2007) Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa LAPPALAINEN, SIRPA & HYNNINEN, PIRKKO & KANKKUNEN, TARJA & LAHELMA, ELINA & TOLONEN, TARJA (toim.) *Etnografia menetelmänä. Lähtökohdista koulutuksen tutkimus*. Vastapaino, Tampere, 89–112.

- TOLONEN, TARJA (tulossa) Success, Coping and Marginalisation in the Transitions of Young Finns. *Journal of Youth Studies*.
- WACQUANT LOÏC J. D (1992) Towards a Social Praxeology: The Structure and Logic of Bourdieu's Sociology. Teoksessa BOURDIEU, P. & WACQUANT, L. (toim.) *An Invitation to Reflexive Society*. Polity Press, Cambridge, 1–59.
- WALKERDINE, VALERIE & LUCEY, HELEN & MELODY, JANE (2001) *Growing up Girl. Psychosocial Explorations of Gender and Class*. Palgrave, Hampshire.
- WILLIS, PAUL (1978) *Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*. Saxon House, Farnborough.
- ZIEHE, THOMAS (1991) *Uusi nuoriso ja epätavanomainen oppiminen*. Vastapaino, Tampere.